

УДК [159.9:343.83](477)

Максим Віталійович ГРИЩЕНКО,

начальник відділення соціально-психологічної служби

Державної установи «Хролівський виправний центр (№ 140)»,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ЧИННИКИ КОРУПЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Присвячено аналізу чинників корупційної поведінки працівників Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України, що її детермінують. Механізм корупційної поведінки розглядається як комплексне утворення об'єктивних та суб'єктивних чинників.

У сучасному світі, і в Україні в тому числі, проблема корупції стоїть дуже гостро, оскільки це негативне явище перешкоджає цивілізованому рішенню питань державного життя і правильній побудові суспільних відносин. Для України протидія хабарництву й корупції не втрачає своєї актуальності й дотепер, оскільки побудова правової держави має на меті створити таку правову систему, при якій будь-яка особа чи організація не буде зазнавати обмежень, не передбачених законом, і завжди буде мати можливість правомірним шляхом захистити свої інтереси, порушені службовцем будь-якого рівня. Корупція підриває авторитет країни, обмежує конституційні права і свободи громадян, порушує принципи верховенства права, руйнує моральні й суспільні цінності, дискредитує державу на міжнародному рівні. Загалом же корупцію можна визначити як соціальне явище, яке охоплює всю сукупність діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами наданої їм влади та посадових повноважень для задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших правопорушень, що спричиняють учинення корупційних діянь або їх приховування. Сутність корупції полягає у тому, що вона має соціальну обумовленість, впливає на всі сфери суспільного життя, відзначається транснаціональним характером, економічними, політичними, правовими, психологічними та моральними аспектами [2, с. 23].

Є. Ю. Бараш зазначає, що існування корупції, як засвідчує низка наукових досліджень, зумовлено трьома основними чинниками, а саме: суттєвими недоліками законодавчого регулювання, що надає широкі можливості для різноманітних маніпуляцій із законами під час їх застосування; певними недоліками в механізмі формування гілок влади; наявністю стійкої корупційної установки на всіх рівнях службової діяльності, яка відтворюється під час реалізації службовими особами своїх повноважень.

Корупція знижує соціальну значущість діяльності установ державної влади, не є винятком й для ДКВС, яка перебуває на етапі свого реформування.

Аналіз адміністративної практики свідчить, що протягом останніх років кількість корупційних правопорушень особовим складом ДКВС України суттєво не зменшується. Корупційні діяння, пов'язані із доставкою на територію зони, що охороняється, заборонених предметів із метою передачі їх засудженим за неправомірну винагороду та надання засудженим непередбачених законом переваг [4]. Вивчивши це питання більш детально, можна зробити висновок, що основною детермінантою корупційних проявів у працівників ДКВС України є, передусім, низький рівень якості їх життя, а також морально-правова та етична складова.

Важливо зауважити, що Міністерством юстиції України, керівництвом органів і установ виконання покарань постійно вживаються заходи щодо запобігання та протидії корупційним проявам у ДКВС України, серед яких: систематичне вивчення й аналіз причин корупційних правопорушень; розроблення ефективних шляхів їхнього попередження; здійснення моніторингу розслідування кримінальних проваджень щодо виявлення фактів корупційних правопорушень, результатів їх розгляду в судах; організація та проведення занять із професійної підготовки щодо вивчення Закону України «Про запобігання корупції», приймання заліків з вивчення вимог антикорупційного законодавства тощо [3].

Психологічні механізми, що детермінують корупційну поведінку, знаходяться як в об'єктивній діяльності державних структур, так і в суб'єктивній поведінці службових осіб (об'єктивні та суб'єктивні чинники). Широке розповсюдження в свідомості суспільства пріоритету цінностей споживацької ідеології, гедоністичних і егоїстично-престижних цінностей створює умови для формування «носіїв корупційних відносин». У суспільстві, де джерелом ідеалів і норм стають матеріальні цінності (цінності нижчого порядку) в їх грошовому вираженні, капітал перетворює людину на раба, підпорядковує весь його внутрішній світ служінню прибутку. До цього адаптовані і цінності масової культури, що створюють штучну реальність, сутність якої є нові трактування аксіологічних понять. Так, в понятті «свобода» і «справедливість» робляться спроби акцентувати увагу на ідеях індивідуалізму, егоїзму, прагнення до особистої вигоди, захисту інтересів роботодавця. Виправдання аморальності, хабарів, подарунків і підношень перетворюється в настільки стійке ставлення, що багато хто вірить в ідеальність корупції та єдність, а успішність хабародавця і злодія при цьому пояснюють «професіоналізмом», «задоволенням собою, умінням вирішувати проблеми, тим, що вдалося змусити чиновника працювати на себе».

Суб'єктивні чинники корупційної поведінки: недостатній рівень правосвідомості персоналу ДКВС; корупційна нестійкість; перекручення та конфлікт у системі цінностей; низький рівень саморегуляції поведінки; феномен: «толерантність до корупції» – населенням осуджується не самі

корупційні діяння, а надмірний розмір затрат; пріоритет неформальних відношень над формальними; розмитість межі уявлень між хабаром та вдячністю та інше.

Формування корупційної стійкості у майбутніх працівників ДКВС України треба проводити як можна раніше, тому що:

- психологічні дослідження показали, що сучасна молодь, яка вступає в самостійне життя, сприймає корупцію як природну складову сучасного соціального середовища, вважають її атрибутом дорослості, пов'язують з умінням вирішувати проблеми та переборювати труднощі;

- під впливом несприятливих соціально-економічних умов, потоку хаотичної, неврегульованої інформації в молодіжному середовищі (курсантська та студентська молодь) формуються асоціальні уявлення о засобах досягнення матеріального благополуччя, а корупція сприймається як невід'ємний атрибут життєдіяльності сучасної людини;

- проведене анкетування серед молоді віком від 18 до 25 років показали, що досягнення економічного благополуччя більш третини опитуваних пов'язали з нелегітимними засобами збагачення [5].

В умовах реформування ДКВС України слід запровадити комплексний підхід для вдосконалення роботи, спрямованої на розв'язання вищезначеної проблеми, здійснення добору кадрів, які б відповідали професійним та етичним нормам і принципам [1, с. 177].

Список бібліографічних посилань

1. Бандурка О. М. Професійна етика поліцейського : наук.-практ. посіб. Харків : Золота миля, 2017. 294 с.
2. Бараш Є. Ю. Огляд корупційних діянь персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України // Реалізація Державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. Київ : Ін-т кримінально-виконавчої служби, 2015. С. 23–25.
3. Про запобігання корупції : закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. С. 2056.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон УРСР від 07.12.1984 № 8073 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 28.02.2019).
5. Социально-психологические исследования коррупции / отв. ред. А. Л. Журавлев, Д. А. Китова, В. А. Соснин. М. : Ин-т психологии РАН, 2017. 310 с.

Отримано 05.03.2019

